

ОБЛИЦИ СРПСКОГ ИМПЕРСОНАЛНОГ ПРЕДИКАТА СА ГЛАГОЛИМА *ТРЕБАТИ* И *ВАЉАТИ* И ЊИХОВИ ЕНГЛЕСКИ КОРЕСПОНДЕНТИ НА ПРИМЈЕРУ ПРЕВОДА РОМАНА *НА ДРИНИ ЋУПРИЈА*

Рад приказује резултате контрастивне анализе облика српског имперсоналног предиката са глаголима *требати* и *ваљати* и њихових енглеских кореспондената, што се односи на дефинисање преводних образаца и структура унутар којих се ови облици јављају. У корпусу је регистровано 29 конструкција које представљају облике имперсоналног предиката са глаголима *требати* и *ваљати* у српском језику и исти број структура које су њихови преводни кореспонденти у енглеском језику. Утврђена су четири типа преводних кореспондената за циљне облике, као што су различите врсте активних и пасивних реченица, али и одређене форме идиоматског превођења, као што је у примјерима *...шта треба...понети...* > *...what was most necessary ... to take...* или *Овако треба одговарати...* > *That's the way to answer...*

Кључне ријечи: имперсонални предикат, *требати*, *ваљати*, енглески, српски, преводни кореспонденти, контрастивна анализа, *На Дрини ћуприја*, *The Bridge on the Drina*

1. УВОД

Предмет овог рада, који представља одређени вид контрастивне анализе, јесу облици имперсоналног предиката са глаголима *требати* и *ваљати* у српском језику и њихови преводни кореспонденти у енглеском језику. За корпус истраживања узет је роман *На Дрини ћуприја*² штампан 2011. године (издање НИД Компаније Новости из Београда) и превод романа на енглески језик штампан 2008. године (*The Bridge on the Drina*, издање Завода за уџбенике и наставна средства из Источног Сарајева у преводу

¹ pralicam@blic.net

² Роман је написан 1945. године, а Иво Андрић је 1961. године за ово дјело добио Нобелову награду за књижевност.

Л. Ф. Едвардса). Из романа су преузете циљне реченичне конструкције и оне чине радни материјал.

Дакле, задатак рада је утврђивање начина на који се циљне језичке структуре из српског преводе на енглески језик. Да би се задатак испунио, применијениће се метод *контрастивне анализе*, тј. поређење на основу преводне релације, о чему ауторка Кљакић (2013, стр. 74) пише: „Компаратбилност се може успоставити проналажењем везе између елемената у језику А и одговарајућих елемената у језику Б. На овај начин могу се идентификовати формално и значењски компатибилни елементи у два језика, тј. кореспонденти два језика“.³

Глаголи *требати* и *ваљати* у српском језику могу имати и личну и безличну употребу, као и самостално и модално значење. Описујући њихову распрострањеност у српском језику, ауторка Удовичић (2003, стр. 55) констатује: „Као пунозначна глаголска лексема глагол *требати* се употребљава са значењем 'бити потребан', нпр. *Треbam/требаиш/треба нове књиге*. Уколико се овај глагол реализује као модални са значењем 'морати', 'ваљати' тада се уз њега обавезно налази допуна у инфинитиву или конструкција да + презент, нпр. *Требало би више радити, Треба да дођеш*“.⁴

Имперсоналност у овим реченицама постиже се употребом наведених глагола у облику трећег лица и средњег рода, са допуном у виду инфинитива или конструкције да + презент. Дакле, у овим реченицама се не појављује никакав субјекат, о чему пише и Катичић који помоћу реченичних примјера *Ваља знати* и *Треба промислити* закључује како „[...] ту је субјекат празна садржаја то преобликом укључен у инфинитиве знати и промислити“ (1986, стр.77).

О инфинитиву као допуни безлично употријебљеног глагола *требати* Клајн пише: „С глаголом у инфинитиву, цела сложена реченица је безлична, дакле без одређеног вршиоца радње: *Треба сачекати. Не би требало учествовати у томе*“ (2005, стр. 135). За егземплификацију употребе инфинитива као допуне безлично употребљеног глагола *ваљати* Александер [Alexander] наводи реченицу *Не ваља тако говорити – You / one shouldn't talk that way* (2006, p. 241).

Безличност у реченицама са глаголом *требати* може се постићи ако се унутар њихове структуре комбинују ријечца *се* и конструкција да + презент, о чему ауторке Мразовић и Вукадиновић пишу: „Глагол *требати* је једини модални глагол који у неличној употреби нема пасивно *се* када се јави са инфинитивом; у случају да се употреби са да + презент,

³ Знањење појмова *преводни кореспондент* и *преводни еквивалент* објашњавали су аутори Ивир (1985, стр. 82), Прћић (2005, стр. 170–171) и др.

⁴ О правилној употреби безличних облика глагола *требати* говори се и у Клајновом раду (2005, стр. 135).

јавља се се – као код свих модалних глагола – иза везника да, нпр. *Треба наћи тог човека. Треба да се нађе тај човек*“ (1990, стр. 149).

Осим реченичних примјера које наводи Александер (2006, р. 211–212, 241)⁵, превођење безличних реченица са глаголима *требати* и *ваљати* није у обрађеној литератури посебно анализирано. У складу с тим, у овом раду се износи хипотеза да се безличне реченице са глаголима *требати* и *ваљати* преводе на енглески језик помоћу:

1) активних реченица чији су субјекти различити именичко-замјенички облици (*one, they, people, you*) којима се постиже безличност;

2) пасивних реченица, чији је субјекат онај облик који је представљао објекат-пацијенс у српској реченици у којима је предикат грађен од глагола *требати* и *ваљати*.

2. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживањем корпуса идентификовано је 29 примјера облика српског имперсоналног предиката са глаголима *требати* и *ваљати* (25 безличних реченица с глаголом *требати* и 4 безличне реченице с глаголом *ваљати*), те исто толико њихових преводних кореспондената у енглеском језику. Анализа и приказ тих облика обухватиће:

1) навођење инфинитива глагола од којег је грађен циљни облик, а затим и одређивање његовог глагоског вида, рода и времена;

2) структуралну анализу и модел превода циљне конструкције, у којој ћемо користити сљедеће симболе:

- 'Г_{прелаз}' за прелазни глагол у српском језику,
- 'Г_{непрелаз}' за непрелазни глагол у српском језику,
- 'Г_{повр}' за повратни глагол у српском језику,
- 'V_{act}' за енглески глагол употријебљен у облику актива,
- 'V_{pass}' за енглески глагол употријебљен у облику пасива,
- 'Pt' у реченици на српском, односно 'Pt' у реченици на енглеском језику за појам у семантичкој улози пацијенса,
- 'O' за граматичку категорију објекта у српском и енглеском језику, при чему ће 'O_{refl.pron}' означавати објекат који је у реченицу на енглеском језику реализован у форми повратне земјенице,
- 'S_{they}' за субјекат енглеске реченице у виду личне замјенице *they*,
- 'S_{one}' за облике који представљају субјекат енглеске безличне реченице у виду лексеме *one*.
- 'S_{ref}' за облике субјекта енглеске реченице које је преводилац успоставио на основу контекста.

⁵ *Требало је више учити – You/one ought to have studied more; Ваљало је некога питати – We/one should have asked someone* и др.

За анализу облика српског имперсоналног предиката са глаголима *требати* и *ваљати* није неопходно вршити дистинкцију прелазних и повратних глагола 'на праве' и 'неправе', стога наведене одреднице нису унесене у анализу.

Сваки изворни примјер и његов преводни кореспондент биће концизно елаборирани.

Облици имперсоналног предиката са глаголом 'требати' у српском језику и њихови преводни кореспонденти у енглеском језику

1.

а) [...] треба знати да у варошици постоји још једна ћуприја (стр. 6).

б) [...] it must be said that there was another bridge in the town (p. 20).

Требати + *Знати*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

треба + $\Gamma_{\text{прелаз}}$ + да > passive report structure

Глагол *требати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *знати*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику утврђена је енглеска структура у форми пасивног облика глагола *say* у комбинацији са модалним глаголом *must*, а субјекат је реализован у форми лексеме *it* (лична замјеница за треће лице једнине).

2.

а) У тим бескрајним седењима[...] треба тражити кључ[...] (стр. 13)

б) In those endless sessions[...] one must search for the key[...] (p. 27)

Требати + *Тражити*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

треба + $\Gamma_{\text{прелаз}}$ + О/Пт > S_{one} + must + V_{act} + О/Пт

Глагол *требати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *тражити*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику утврђена је енглеска структура у форми активног облика глагола *search* у комбинацији са модалним глаголом *must*, а субјекат је реализован у форми лексеме *one*.

3.

а) [...] и да треба и даље кулучити[...] (стр. 28)

б) [...] they would have to do forced labour even longer[...] (p. 45)

Требати + *Кулучити*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: непрелазни, глаг. вријеме: презент

треба + $\Gamma_{\text{непрелаз}}$ > S_{they} + have to + V_{act}

Глагол *требати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *кулучити*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је енглеска структура у форми сложеног предиката твореног од активног облика глагола *have to (do)* у комбинацији са модалним глаголом *would*, а субјекат је реализован у форми лексеме *they*.

4.

а) [...] и да треба поћи за сваким[...] (стр. 28).

б) [...] that they must follow anyone[...] (p. 46)

Требати + *Поћи*: глаг. вид: свршени, глаг. род: непрелазни, глаг. вријеме: презент

треба + $\Gamma_{\text{непрелаз}}$ > S_{they} + must + V_{act}

Глагол *требати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *поћи*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику утврђена је енглеска структура у форми активног облика глагола *follow* у комбинацији са модалним глаголом *must*, а субјекат је реализован у форми лексеме *they*.

5.

а) Можда је то (*шејтан*)⁶ једино чега се треба бојати? (стр. 39)

б) Perhaps he was the only one to fear (p. 58).

Требати + *Бојати се*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: повратни, глаг. вријеме: презент

треба + $\Gamma_{\text{повр}}$ > идиоматски превод

Глагол *требати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *бојати се*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику утврђена је преобликована структура на енглеском језику (идиоматски превод), настала реструктурирањем елемената у оригиналној структури, тако да је предикат реализован комбинацијом копулативног глагола и инфинитива, а субјекат је реализован у форми лексеме *he*.

6.

а) Не треба мене жалити (стр. 68).

б) There is no need to feel sorry for me (p. 93).

Требати + *Жалити*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

⁶ Лексему *шејтан* је на основу контекста реконструисао и навео аутор овог рада, због значаја који има при одређивању енглеских преводних еквивалената за циљне облике из српског језика.

треба + $\Gamma_{\text{прелаз}}$ + О/Пт > идиоматски превод

Глагол *требати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *жалити*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику утврђена је преобликована структура на енглеском језику (идиоматски превод), настала реструктурирањем елемената у оригиналној структури, тако да је предикат реализован комбинацијом копулативног глагола и инфинитива, а субјекат је реализован у форми лексеме *there*.

7.

а) [...] иако је ту уместо плате требало само зажелети покој души везировој (стр. 69).

б) [...] even though they had not to pay but only to wish peace to the Vezir's soul (p. 93).

Требати + *Зежељ/лети*: глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

треба + $\Gamma_{\text{прелаз}}$ + О/Пт > S_{they} + have to + V_{act} + О/Пт

Глагол *требати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *зежељ/лети*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је енглеска структура у форми сложеног предиката твореног од активног облика глагола *have to (wish)*, а субјекат је реализован у форми лексеме *they*.

8, 9.

а) [...] касаба у коју је сада требало сићи и наставити живот (стр. 76).

б) [...] town, to which they must now descend and go on with their lives (p. 102).

Требати + *Сићи*: глаг. вид: свршени, глаг. род: непрелазни, глаг. вријеме: перфекат

треба + $\Gamma_{\text{непрелаз}}$ + О/Пт > S_{they} + must + V_{act}

Глагол *требати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *сићи*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику утврђена је енглеска структура у форми активног облика глагола *descend* у комбинацији са модалним глаголом *must*, а субјекат је реализован у форми лексеме *they*.

Требати + *Наставити*: глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

треба + $\Gamma_{\text{прелаз}}$ + О/Пт > S_{they} + must + V_{act} + О/Пт

Глагол *требати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *наставити*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је енглеска

структура у форми активног облика глагола *go on* у комбинацији са модалним глаголом *must*, а субјекат је реализован у форми лексеме *they*.

10.

а) [...] да хоџу треба приковати на капију[...] (стр. 118)

б) [...] that the hodža must be nailed to the kapia[...] (p. 151)

Требати + *Приковати*: глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

треба + $\Gamma_{\text{прелаз}}$ + О/Пт > S/Pt + must + V_{pass}

Глагол *требати* употребљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *приковати*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику утврђена је енглеска структура у форми пасивног облика глагола *nail* у комбинацији са модалним глаголом *must*, а субјекат је реализован у форми лексеме *hodža*, која је представљала објекат-пацијенс у оригиналној структури.

11.

а) [...] нешто је требало урадити[...] (стр. 119)

б) [...] something has to be done[...] (p. 151)

Требати + *Урадити*: глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

треба + $\Gamma_{\text{прелаз}}$ + О/Пт > S/Pt + have to + V_{pass}

Глагол *требати* употребљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *урадити*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је енглеска структура у форми пасивног облика глагола *do* у комбинацији са глаголом *have to*, а субјекат је реализован у форми лексеме *something*, која је представљала објекат-пацијенс у оригиналној структури.

12.

а) [...] зграда у коју треба да се сместе суд и котарска управа (стр. 140).

б) [...] building intended to house the law courts and the local administration (p. 175).

Требати + *См(ј)естити*: глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

треба + се + $\Gamma_{\text{прелаз}}$ + О/Пт > идиоматски превод

Глагол *требати* употребљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду конструкција *да* + *презент*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику утврђена је преобликована структура на енглеском језику (идиоматски превод), настала реструктурирањем елемената у оригиналној структури.

13.

а) [...] да би на њему требало ма шта мењати[...] (стр. 141)

б) [...] that it was necessary to change anything about it[...] (p. 176)

Требати + *М(иј)ењати*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме/начин: кондиционал

треба + $\Gamma_{\text{прелаз}}$ + О/Пт > идиоматски превод

Глагол *требати* употребљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *м(иј)ењати*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је преобликована структура на енглеском језику (идиоматски превод), настала реструктурирањем елемената у оригиналној структури, тј. увођењем лексичке одреднице *necessary* за изражавање неопходности, а субјекат је реализован у форми лексеме *it*.

14.

а) [...] на који начин би му се требало одупрети (стр. 158).

б) [...] how it could be best resisted (p. 195).

Требати + *Одупн(иј)ети се*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: повратни, глаг. вријеме/начин: кондиционал

треба + $\Gamma_{\text{повр}}$ + О/Пт > S/Pt + could + V_{pass}

Глагол *требати* употребљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *одупн(иј)ети се*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је енглеска структура у форми пасивног облика глагола *resist* у комбинацији са модалним глаголом *could*, а субјекат је реализован у форми лексеме *it*, која је представљала објекат-пацијенс у оригиналној структури.

15.

а) А треба се журити[...] (стр. 167)

б) And he must hurry[...] (p. 205)

Требати + *Журити се*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: повратни, глаг. вријеме: презент

треба + $\Gamma_{\text{непрелаз}}$ > S_{ref} + must + V_{act}

Глагол *требати* употребљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *журити се*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је енглеска структура у форми активног облика глагола *hurry* у комбинацији са модалним глаголом *must*, а субјекат, којег је преводилац идентификовао на основу контекста, реализован је у форми лексеме *he*.

16.

а) Овако треба одговарати[...] (стр. 167)

б) That's the way to answer[...] (p. 206)

Требати + *Одговарати*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: непрелазни, глаг. вријеме: презент

треба + $\Gamma_{\text{непрелаз}}$ > идиоматски превод

Глагол *требати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *одговарати*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је преобликована структура на енглеском језику (идиоматски превод), настала реструктурирањем елемената у оригиналној структури.

17.

а) ...треба бити на опрезу... (стр. 227)

б) ...it is time to be on guard... (p. 279)

Требати + *Бити*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: непрелазни, глаг. вријеме: презент

треба + $\Gamma_{\text{непрелаз}}$ > идиоматски превод

Глагол *требати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *бити*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је преобликована структура на енглеском језику (идиоматски превод), настала реструктурирањем елемената у оригиналној структури

18.

а) [...] пут којим треба ићи[...] (стр. 246)

б) [...] the road we all must take[...] (p. 301)

Требати + *Ићи*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: непрелазни, глаг. вријеме: презент

треба + $\Gamma_{\text{непрелаз}}$ > S_{ref} + must + V_{act}

Глагол *требати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *ићи*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је енглеска структура у форми активног облика глагола *take (road)* у комбинацији са модалним глаголом *must*, а субјекат, којег је преводилац идентификовао на основу контекста, реализован је у форми лексеме *we (all)*.

19.

- а) [...] сви путеви[...] отворени, и само треба њима кренути (стр. 260).
б) [...] all roads open, so all we have to do is to walk along them (p. 316).

Требати + *Кренути*: глаг. вид: свршени, глаг. род: непрелазни, глаг. вријеме: презент

треба + $\Gamma_{\text{непрелаз}} > S_{\text{ref}} + \text{have to} + V_{\text{act}}$

Глагол *требати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *кренути*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је енглеска структура у форми активног облика глагола *walk* у комбинацији са глаголом *have to*, а субјекат, којег је преводилац идентификовао на основу контекста, реализован је у форми лексеме *we*.

20.

- а) [...] за спас свих треба понекад нешто од терета и у море бацити (стр. 276).
б) [...] it was sometimes necessary to throw something overboard for the salvation of all the rest (p. 333).

Требати + *Бацити*: глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

треба + $\Gamma_{\text{прелаз}} + \text{О/Пт} > \text{идиоматски превод}$

Глагол *требати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *бацити*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику утврђена је преобликована структура на енглеском језику (идиоматски превод), настала реструктурирањем елемената у оригиналној структури, тј. увођењем лексичке одреднице *necessary* за изражавање неопходности, а субјекат је реализован у форми лексеме *it*.

21.

- а) Треба бјежати одавде[...] (стр. 292)
б) We must get away from here[...] (p. 350)

Требати + *Бјежати*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: непрелазни, глаг. вријеме: презент

треба + $\Gamma_{\text{непрелаз}} > S_{\text{ref}} + \text{must} + V_{\text{act}}$

Глагол *требати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *бјежати*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику утврђена је енглеска структура у форми активног облика глагола *get away* у комбинацији са модалним глаголом *must*, а субјекат, којег је преводилац идентификовао на

основу контекста, реализован је у форми лексеме *we*.

22.

а) [...] треба се бар спасавати (стр. 292).

б) [...] we can at least save ourselves (p. 350).

Требати + *Спасавати се*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: повратни, глаг. вријеме: презент

треба + $\Gamma_{\text{повр}} > S_{\text{ref}} + \text{can} + V_{\text{act}} + O_{\text{refl.pron}}$

Глагол *требати* употребљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *спасавати*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је енглеска структура у форми активног облика глагола *save* у комбинацији са модалним глаголом *can*, а субјекат, којег је преводац идентификовао на основу контекста, реализован је у форми лексеме *we*.

23.

а) Војна власт ће сваког упутити шта треба чинити (стр. 301).

б) The military authorities will advise everyone what they must do. (p. 358)

Требати + *Чинити*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: футур

треба + $\Gamma_{\text{прелаз}} + O/Пг > S_{\text{they}} + \text{must} + V_{\text{act}}$

Глагол *требати* употребљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *упутити*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је енглеска структура у форми активног облика глагола *do* у комбинацији са модалним глаголом *must*, а субјекат је реализован у форми лексеме *they*.

24.

а) [...] шта треба као најнужније и највредније понети са собом[...] (стр. 317)

б) [...] what was most necessary and most valuable to take with them[...] (p. 378)

Требати + *Пон(и)јети*: глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

треба + $\Gamma_{\text{прелаз}} + O/Пг >$ идиоматски превод

Глагол *требати* употребљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *пон(и)јети*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је преобликована структура на енглеском језику (идиоматски превод), настала реструктурирањем елемената у оригиналној структури, тј. увођењем лексичке одреднице *necessary* за изражавање неопходности, а субјекат је реализован у форми лексеме *it*.

25.

а) Требало је само сачекати дан-два[...] (стр. 318)

б) It was only necessary to wait a day or two[...] (p. 379)

Требати + *Сачекати*: глаг. вид: свршени, глаг. род: непрелазни, глаг. вријеме: перфекат

треба + Г_{непрелаз} > идиоматски превод

Глагол *требати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *сачекати*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је преобликована структура на енглеском језику (идиоматски превод), настала реструктурирањем елемената у оригиналној структури, тј. увођењем лексичке одреднице *necessary* за изражавање неопходности, а субјекат је реализован у форми лексеме *it*.

Облици имперсоналног предиката са глаголом 'ваљати' у српском језику и њихови преводни кореспонденти у енглеском језику

1.

а) [...] а нешто ваља радити (стр. 28).

б) [...] and something must be done (p. 45).

Ваљати + *Радити*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: презент

ваља + Г_{прелаз} + О/Пт > S/Pt + must + V_{pass}

Глагол *ваљати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *радити*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је енглеска структура у форми пасивног облика глагола *do* у комбинацији са модалним глаголом *must*, а субјекат је реализован у форми лексеме *something*, која је представљала објекат-пацијенс у оригиналној структури.

2, 3.

а) [...] ваљало је оправити куће, стаје и ограде и тражити на вересију нову робу[...] (стр. 77)

б) [...] houses, stables, and fences had to be repaired and fresh goods had to be obtained on credit[...] (p. 102)

Ваљати + *Оправити*: глаг. вид: свршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

ваља + Г_{прелаз} + О/Пт > S/Pt + have to + V_{pass}

Глагол *ваљати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *оправити*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је енглеска

структура у форми пасивног облика глагола *repair* у комбинацији са глаголом *have to*, а субјекат је реализован у форми лексема *houses, stables, and fences*, које су представљала објекат-пацијенс у оригиналној структури.

Ваљати + *Тражити*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: перфекат

ваља + Г_{прелаз} + О/Пт > S/Pt + have to + V_{pass}

Глагол *ваљати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *тражити*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је енглеска структура у форми пасивног облика глагола *obtain* у комбинацији са глаголом *have to*, а субјекат је реализован у форми синтагме *fresh goods*, која је представљала објекат-пацијенс у оригиналној структури.

4.

а) [...] јер ће је пошље ваљати даље помицати (стр. 92).

б) [...] later it will have to be advanced (p. 120).

Ваљати + *Помицати*: глаг. вид: несвршени, глаг. род: прелазни, глаг. вријеме: футур

ваља + Г_{прелаз} + О/Пт > S/Pt + have to + V_{pass}

Глагол *ваљати* употријебљен је у форми трећег лица једнине са допуном у виду инфинитива глагола *помицати*, док је позиција субјекта непопуњена. Као преводни кореспондент овом српском облику, утврђена је енглеска структура у форми пасивног облика глагола *advance* у комбинацији са глаголом *have to*, а субјекат је реализован у форми лексема *it*, која је представљала објекат-пацијенс у оригиналној структури.

3. ЗАКЉУЧАК

У фокусу овог рада су облици српског имперсоналног предиката са глаголима *требати* и *ваљати*. Такви облици као обавезно граматичко својство подразумијевају употребу ова два глагола у трећем лицу једнине (средњег рода, у облицима који разликују род) у комбинацији с пунозначним глаголом у облику инфинитива или конструкције *да* + *презент*, а у њима нема позиције за граматички субјекат; што је доказано и приликом елаборације резултата истраживања. Најважније формално обиљежје анализираних структура односи се на нужност експлицирања субјекта. У том погледу, српски и енглески језик се суштински разликују, јер субјекат мора обавезно бити исказан у реченицама енглеског језика, док у српском језику то није случај. Анализом је показано да се унутар преводног кореспондента субјекат реализује углавном у двије форме:

1) у форми неке од лексема којима се постиже безличност (најчешће лична замјеница *they*) у енглеским активним реченицама;

2) субјекат енглеских пасивних реченица јавља се у форми лексичке јединице која је представљала објекат-пацијенс у српској реченицима у којима је предикат грађен од глагола *требати* и *ваљати*.

У обрађеном корпусу циљни облици нису фреквентни, те је ексерпирано свега 29 таквих облика – 25 безличних реченица с глаголом *требати* и 4 безличне реченице с глаголом *ваљати*. За све облике је преводилац одредио кореспонденте за енглески језик, а овако изгледа преглед неких граматичких особина пунозначних глагола који су у саставу предиката анализираних реченица:

- глаголски вид: 17 облика грађено је од несвршених глагола, 12 облика грађено је од свршених глагола;

- глаголски род: 17 облика грађено је од прелазних глагола, 8 облика грађено је од непрелазних глагола, 4 облика грађена су од повратних глагола;

- глаголско вријеме/начин: 7 облика у перфекту, 18 облика у презенту, 2 облика у футуру, 2 облика у кондиционалу.

Упоређивањем хипотеза о превођењу ових конструкција на енглески језик и резултата добијених анализом корпуса, установљени су сљедећи типови и број преводних кореспондената:

- 7 (24,13 %) активних реченица чији су субјекти различити именичко-замјенички облици (најчешће лична замјеница *they*) којима се постиже безличност;

- 8 (27,59 %) пасивних реченица чији је субјекат онај облик који је представљао објекат-пацијенс у српској реченици у којима је предикат грађен од глагола *требати* и *ваљати*;

- 9 (31,03 %) преобликованих/идиоматских преводних кореспондената (у анализи означени одредницом 'идиоматски превод') који се односе на одређено реструктурирање реченичних елемената, или употребу неких посредних форми за изражавање безличности, као што је инфинитив, али и увођење неких лексичких одредница за изражавање неопходности (нпр. лексема *necessary*), као у примјерима *...шта треба... понети... > ...what was most necessary ... to take...;* или *Овако треба одговарати... > That's the way to answer...*

- 5 (17,24 %) активних реченица чији су субјекти при превођењу идентификовани на основу контекста, као нпр. *а треба се журити... > and he must hurry...*

Дакле, спроведена анализа показала је да облицима српског имперсоналног предиката са глаголима *требати* и *ваљати* равноправно кореспондирају енглеске активне реченице чији је субјекат нека од лексема којима се постиже безличност (најчешће лична замјеница *they*) и пасивне реченице чији је субјекат онај облик који је представљао објекат-пацијенс у српској реченици у којима је предикат грађен од глагола *требати* и *ваљати*. Оваква претпоставка изнијета је и у хипотези, али исход који није

био очекиван јесте доминантна употреба преобликованих/идиоматских преводних кореспондената.

Будући да превођење облика српског имперсоналног предиката са глаголима *требати* и *ваљати* није у обрађеној литератури посебно анализирано, аутор настоји да резултатима овог истраживања пружи свој допринос на пољу транслатологије које до сада није довољно проучено. Исто тако, аутор се нада да је овим радом иницирао и настанак додатних радова на задату тему, како би се још потпуније дефинисали енглески преводни кореспонденти за облике српског имперсоналног предиката са глаголима *требати* и *ваљати*.

ИЗВОРИ

Андрић, И. (2011). *На Дрини ћуприја*. Београд: НИД Компанија Новости.
Andric, I. (2008). *The Bridge on the Drina*. Istočno Sarajevo: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

ЛИТЕРАТУРА

Alexander, R. (2006). *Bosnian, Croatian, Serbian, a Grammar: With Sociolinguistic Commentary*. Madison: University of Wisconsin Press.
Ivir, V. (1985). *Tehnika i teorija prevođenja*, Sremski Karlovci/Novi Sad: Centar 'Karlovačka gimnazija'/Zavod za izdavanje udžbenika.
Katičić, R. (1986). *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
Klajn, I. (2005). *Gramatika srpskog jezika*. Београд: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
Kljakić, S. (2013). Kontrastivna analiza glagola hodanja u engleskom i srpskom jeziku. *Prilozi proučavanju jezika*, 44: 73-86
Mrazović, P. i Vukadinović, Z. (1990). *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
Prčić, T. (2005). *Engleski u srpskom*. Novi Sad: Zmaj.
Удовичић, С. (2003). *Имперсоналне реченице у Кочићевим приповијеткама* (магистарски рад). Бања Лука: Филозофски факултет.

Младен Д. Пралица

SERBIAN IMPERSONAL PREDICATE FORMS WITH THE VERBS
TREBATI AND *VALJATI* AND THEIR ENGLISH CORRESPONDENTS IN
THE TRANSLATION OF THE NOVEL *THE BRIDGE ON THE DRINA*

Summary

This paper presents the results of a contrastive analysis of Serbian impersonal predicate forms with the verbs *trebati* and *valjati* and their English correspondents, which defines translational patterns and structures within which these forms occur. A total of 29 examples of Serbian impersonal predicate forms with the verbs *trebati* and *valjati* were registered in the corpus (Ivo Andrić's novel *Na Drini Čuprija*), as well as the same number of structures representing their correspondents in the English translation (*The Bridge on the Drina*).

It was discovered that Serbian impersonal predicate forms with the verbs *trebati* and *valjati* were transferred into four types of translational correspondents, such as various types of active and passive forms; but there were also several cases of idiomatic translation.